

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף נט

אמר רב: אנה הואי במניינא דבי רבי: אני הייתי אחד מהדיינים בבית דין של רבי, שתקנו שלאחר ששהתה הקרקע שנים עשר חודש אצל הסיקריקון ולא קנה אותה הבעלים כל הקודם לקנות אותה זכה. וממני התחילו את המניין של הדיינים. דהיינו הדיינים בבית דין היו יושבים בחצי עיגול, הגדול שבדיינים ישב באמצע ולצידו בסדר יורד הדיינים החשובים, עד שבקצוות ישבו הדיינים הקטנים בחשיבות. בסיום הדיון שואלים את הדיינים לדעתם ופוסקים כדעה שרוב הדיינים נוקטים כמותה. רב היה הקטן שבדיינים וממנו התחילו לספור את דעתם של הדיינים.

קושיא: והאנן תנן: שרק בדיני נפשות מתחילין לשאול מהקטן, אבל בדיני ממונות מתחילים מהגדול. והטעם משום שבדיני נפשות נאמר **‘לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב’** ודורשים את הפסוק **‘לא תענה על רב’** כלומר שאין לדיין קטן לחלוק על דיין גדול. ולכן קודם כל יש לשאול את דעת הדיין הקטן ולאחר מכן את הגדול ממנו וכן הלאה עד הגדול שבכולם, ואז לספור את הדעה שהרוב נקטו כמותה. ואם כן הרי התקנה של רבי היתה בדיני ממונות ומדוע התחילו לשאול מרב שהיה הקטן שבדיינים?

תירוץ: אמר רבה.. שאני מניינא וכו': שונה בית דינו של רבי שהוא סבר שהדרש **‘לא תענה על רב’** נאמרת לאו דוקא על דיני נפשות אלא על כל דין. ולכן בכל המנינים שמנו בבית דין שלו התחילו מהקטן.

מימות משה ועד רבי: מזמן משה רבינו עד רבי לא היתה 'תורה וגדולה' במקום אחד, מלבד בשני האישים האלה. דהיינו לא היה דור שבו היה אדם אחד שהוא היה גם גדול הדור וגם מנהיג את הדור, כמו משה רבינו בדורו ורבי בדורו.

קושיא: ולא? הא הוה יהושע: והרי לאחר משה רבינו היה יהושע שהוא היה הגדול בתורה והמנהיג. **תירוץ: הוה אלעזר:** בזמן של יהושע היה גם את אלעזר הכהן שהיה גדול בתורה כמו יהושע, ואם כן יהושע לא היה הגדול היחידי בדור.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatlada18@gmail.com

052-342-4473

קושיא: **והא הוה אלעזר:** והרי לאחר שמת יהושע היה אלעזר הכהן הגדול, הגדול בתורה והמנהיג? והתשובה שבימיו היה גם את פנחס שהיתה לו גדולה בתורה. קושיא: **והא הוה פנחס:** לאחר אלעזר, שהיתה לו גם גדולה בתורה וגם מנהיגות שהרי היה כהן גדול? והתשובה שבימיו היו הזקנים שהיו גדולים בתורה.

קושיא: **והא הוה שאול תירוץ:** הוה שמואל. קושיא: **והא נח נפשיה?** הרי שמואל נפטר בימיו של שאול ואם כן נשאר שאול יחיד בתורה וגדולה? תירוץ: **כולהו שני קאמרינן:** אנו מדברים על אדם שמאז שהיתה לו תורה וגדולה הוא היה היחיד בדור, ואילו שאול היה שותף לשמואל לגדלות בתורה עד ששמואל נפטר.

קושיא: **והא הוה דוד תירוץ:** הוה עירא היאירי: שהיה גדול בתורה יחד עם דוד. קושיא: **והא נח נפשיה:** והרי עירא היאירי נפטר בחייו של דוד? והתשובה כנ"ל.

קושיא: **והא הוה שלמה (המלך)? תירוץ:** הוה שמעי בן גרא. קושיא: **והא קטליה:** הרי שלמה המלך הרג אותו? והתשובה כנ"ל.

ולא? והא הוה הונא בר נתן: כלומר הרי בזמן רב אשי היה את הונא בר נתן שהיה גדול בתורה כמותו, ואם כן רב אשי לא היה יחיד בדור? והתשובה שהונא בר נתן היה כפוף למרותו של רב אשי, ולכן רב אשי היה היחיד בתורה וגדולה.

משנה: חרש רומז ונרמז: חרש שאינו שומע ואינו מדבר, אם הוא רומז בידיו ובראשו או שרומזים לו והוא מסכים - יש לזה תוקף. לדעת בן בתירא אפילו 'קופץ ונקפץ' כלומר גם רמיזה בתנועת השפתיים שלו לאחרים או של אחרים אליו יש לה תוקף. אמנם כל זה דוקא בקניית ומכירת מטלטלין שהחרש עושה, ולא בקנייה ומכירה של קרקעות. משום שחכמים תקנו לחרש שיוכל לקנות ולמכור מטלטלין 'כדי חייו' = בכדי שיוכל לחיות, כי אחרת אף אחד לא ירצה למכור לו דבר מה או לקנות ממנו (רש"י בגמרא).

הפעוטות: ילדים קטנים יש לקנייה ומכירה שלהם תוקף - במטלטלין.

גמרא: אמר רב נחמן: מחלוקת במטלטלין: כל המחלוקת במשנה האם חרש יכול למכור ולקנות בעקימת השפתיים (=בקפיצה) היא דוקא במטלטלין, אבל לגבי גיטין לכולי עלמא הוא יכול לגרש את אשתו רק ברמיזה (בידיו ובראשו). [והכח של החרש לגרש ברמיזה, הוא משום שכשם שהוא נשא אותה ברמיזה כך הוא מגרש אותה ברמיזה].

קושיא: פשיטא, במטלטלין תנן: הרי המשנה מדגישה במפורש שהמחלוקת היא רק במטלטלין?

תירוץ: מהו דתימא: היה מקום לחשוב שכוונת המשנה לומר: לא רק בגיטין אם הוא כנס בקפיצה הוא יכול לגרש בקפיצה - ששם מסתבר שהגירושין יהיו כמו הנישואין, אלא אפילו במטלטלין שלא קנה אותם בקפיצה אלא קיבל אותם בירושה יוכל למכרם בקפיצה. קמ"ל חידושו של רב נחמן שאפילו חרש שנשא בקפיצה (לדעת בן בתירא) יכול לגרש רק ברמיזה (מהר"ם שיף). אמנם כאמור, קרקעות אפילו ברמיזה אינו יכול לקנות.

איכא דאמרי: רב נחמן אמר שגם בגיטין נחלקו ת"ק ובן בתירא האם מועיל לגרש בקפיצה (אם נשא בקפיצה), שלדעת בן בתירא מועיל. ועל כך מקשה הגמרא: והרי במשנה מפורש שהמחלוקת במטלטלין? ומתרצת: כוונת המשנה שהמחלוקת היא אפילו במטלטלין, כי בגיטין פשיטא שכשם שהוא נשא בקפיצה כך הוא יכול לגרש בקפיצה.

*

ועד כמה: מאיזה גיל מתחיל התוקף של הקניינים בילדים קטנים?

הראה רבי יהודה על רב יצחק בנו (הגהות בן אריה) כבן שש לנקבה וכבן שבע לזכר (במוק"י).

שב = שבע. **תמני** = שמונה.

ולא פליגי: אין מחלוקת בין השיטות משום שהדבר תלוי בכל ילד וילד לפי חריפותו.

וטעמא מאי: מדוע תקנו חז"ל לפעוטות דין מקח וממכר? והתשובה 'כדי חייו' (כנ"ל בחרש).

אגב הבאת דברי רבי אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן, מביאה הגמרא עוד דבר בשמו:

ויאמר לאשר על המלתחה: פסוק זה נאמר ביהוא המלך שאסף את כל נביאי הבעל, וביקש מהממונה על ה'מלתחה' של הבגדים להביא לבוש מיוחד לכל עובדי העבודה זרה לבעל, ואז הוא צויה למשרתיו להרוג את כל מי שלבוש בבגדים הללו. הגמרא מבארת מהו הלשון 'מלתחה'? - 'דבר הנמלל ונמתח' כלומר בגדי פשתן שהוא חוט שנמתח על ידי מלילה באצבע בשעת הטוויה.

שיגר לו בוניים בן נוניים: האיש העשיר ששמו 'בוניים בן נוניים' שלח לרבי ארבעה סוגים של בגד פשתן דק וטוב: סיבני, חומס, סלסלה, מלמלא.

הבגד משני הסוגים הראשונים (סיבני וחומס) היה דק כל כך שאמנם היה מתאים למידה של רבי אך היה מתקפל לגודל של אגוז וחצי (אמגוזא = אגוז). והבגד משני הסוגים האחרונים (סלסלה ומלמלא) היה מתקפל לגודל של בלוט וחצי (פיסתקא = 'בלוט' שהוא פרי עץ אלון).

הגמרא חוזרת לקנייני הפעוטות:

וטעותן עד כמה?: אדם שקנה מוצר במחיר יקר יותר משווי יש בו דין הונאה והמוכר חייב להחזיר לו את ההפרש במחיר, אבל אם הוא קנה בסכום יקר יותר בשתות (שישית) מהמחיר המקח מתבטל לגמרי. הגמרא מבררת מה הדין בפעוטות? ורב יונה א"ר זירא עונה: כמו באדם גדול וכנ"ל.

בעי אביי מתנתו מאי: האם קטן יכול לתת מתנה או לא? הספק הוא: האם כיון שחכמים תקנו לו כח לקניינים לגבי מקח וממכר משום 'כדי חייו', ממילא במתנה שאין בה 'כדי חייו' אין לו כח של קניין. או שגם במתנה יש 'כדי חייו' כי בעבור המתנות שהוא יתן לאנשים הם יעשו לו בחזרה טובות.

אפכוה: בני הישיבה טעו והפכו את השיטות, ושלחו את הדברים לרב מרדכי. דהיינו שמר בר רב אשי אומר שאין מתנתו מתנה. אמר להם רב מרדכי: לכו תאמרו למר בר רב אשי: האם לא כך היה המעשה שהיה רב אשי עומד כשרגלו אחת על הקרקע ורגלו השניה על המדריגה, ושאלנו אותו: מתנתו של קטן מה דינה? והוא אמר לנו: מתנתו מתנה, בין אם הקטן שכיב מרע הנוטה למות, ובין בריא וכו'. ואם כן מדוע הורה בנו (מר בר רב אשי) שלא כדעת אביו?

משנה: אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום: תקנות שתקנו חכמים מפני השלום.

כהן קורא ראשון וכו': כדי שלא יבואו לריב בקריאת התורה מי יעלה ראשון לתורה.

מערבין בבית ישן: בני חצר העורכים בכל ערב שבת 'עירוב חצירות' של כל הבתים בחצר והיו רגילים תמיד להניח את העירוב בבית של אחד מבני החצר, לא ישנו את המקום ויתנו אותו בבית אחר. ובגמרא יתבאר מדוע יש בזה דרכי שלום.

בור הקרוב לאמה: בזמנם היו משקים את השדות בצורה הזאת: היתה אמת מים שהביאה מים מהנהר לשדות, והיו עושים בורות שאם אמת המים תתייבש ישקו את השדות מהבורות, את הבורות היו ממלאים מהמים שבאמה שהיו נשפכים לבורות. חכמים תקנו שקודם כל ימלאו את הבורות שבשדות העליונות שהן קרובות לאמה ואח"כ ימלאו את הבורות התחתונות, כדי שלא יריבו מי ימלא ראשון.

מצודות חיה ועופות ודגים: מלכודות של חיה עופות ודגים שניצודו בהם בעלי חיים אינם שייכים לבעלי המצודה כל עוד לא עשו בהם הבעלים קניין, אבל תיקנו חכמים שיש איסור גזל לקחת אותם מפני דרכי שלום. ולדעת רבי יוסי תיקנו חכמים שיש בזה גזל גמור ולא רק גזל מפני דרכי שלום.

מציאת חש"ו: אף שאין להם דעת לזכות במציאה, יש איסור גזל לקחת להם מפני דרכי שלום.

עני המנוקף: עני שחותר את הזיתים שבראש עץ הזית, הזיתים שנפלים תחת העץ אינם שלו לפי שלא זכה בהם, אבל יש בהם איסור גזל לקחת לו אותם מפני דרכי שלום.

אין ממחים: לא מוחים ביד עניי העכו"ם שלוקחים לקט שכחה ופאה משדות ישראל, מפני דרכי שלום.

גמרא: מנה"מ: מנין שכהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל? שנאמר "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׁאָרִים אֶת אַרֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל", כלומר שהוא נתנה לכהנים שיקראו בה ואח"כ לבני לוי.

רב אשי אמר מהכא וכו': מפסוק זה לומדים שצריך לנהוג קדושה בכהנים ולתת לכהן לקרוא ראשון.

לפתוח ראשון: בכל דבר של כבוד, בקריאת התורה או לדבר בישיבה הוא מדבר הראשון.

ולברך ראשון: בסעודה.

וליתול מנה יפה ראשון: אם מחלקים מנות לכהן ולישראל, הכהן נוטל איזה חלק שירצה.

קושיא: א"ל אביי לרב יוסף: מדוע המשנה אמרה שהכהן קודם 'מפני דרכי שלום'? והרי הבאנו כאן לימודים מהפסוקים וא"כ זה מדאורייתא!

תירוץ: א"ל: התורה אמרה להקדימו מפני דרכי שלום.

אביי מקשה: כל התורה כולה נמי וכו': והרי כל התורה כולה היא 'מפני דרכי שלום', שנאמר "דַּרְכֶּיהָ דַּרְכֵי נֶעֱם וְכָל נִתְיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם".

אלא אמר אביי: באמת הכהן קודם מדאורייתא, ודברי המשנה 'מפני דרכי שלום' נאמרו כדי להשמיע לנו את הדין של מר (= רבה בר נחמני שהיה רבו של אביי).

דתניא: וכפי שלמדנו בברייתא - שנים שאוכלים יחד צריכים להמתין זה לזה בקערה, אבל שלשה שאוכלים יחד אין צריכים להמתין זה לזה. בעל הבית הבוצע את הפת הוא פושט את ידו הראשון לקערה ללפת את פרוסת המוציא, ואפילו אם הוא קטן, אבל הרשות בידו לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו לתת לו לפשוט ידו לפניו. ע"כ הברייתא.

ואמר מר: ועל זה אמר מר (= רבה בר נחמני), שמה שאמרנו שהוא יכול לחלוק כבוד לרבו זה רק בסעודה, אבל בבית הכנסת אין הכהן רשאי לחלוק כבוד ללוי שיקרא לפניו וכן אין הלוי רשאי לחלוק כבוד לישראל שיקרא לפניו, שמא יבואו שאר האנשים לריב וכל אחד יאמר 'אני יקרא ראשון', ועל זה אמרה המשנה שכהן קורא ראשון כמו שכתוב בתורה (= כפי שלמדנו מהפסוקים הנ"ל) ואינו רשאי לחלוק כבוד למישהו אחר, מפני דרכי שלום.

אמר רב מתנה... דשכיחי רבים: אז נמצאים הרבה אנשים בבית הכנסת ויבואו לריב, אבל בקריאת התורה שבשני וחמישי אין כ"כ הרבה אנשים ואין חשש שיריבו.

קושיא: איני? והרי רב הונא שהיה ישראל היה קורא בתורה ראשון בשבתות ובימים טובים.

תירוץ: שאני רב הונא: שונה רב הונא שהיה כ"כ חשוב עד שאפילו רבי אמי ורבי אסי שהיו הכהנים החשובים שבארץ ישראל היו כפופים לפניו, ואין חשש שאם הוא יקרא ראשון יבואו לריב.

אמר אביי, נקטינן: כלומר יש לנו מסורת מאבותינו שאם אין כהן בבית הכנסת 'התפרדה החבילה', דהיינו איבד הלוי את כבודו ואינו קורא כלל. [רש"י מביא ביאור נוסף - שאין צריך להקדים את הלוי לישראל, אלא מי שירצה יקדים].

(המשך בדף הבא ↓)

אין שם לוי קורא כהן במקום לוי.

קושיא: איני: והרי אמר רבי יוחנן שלא יקרא כהן לאחר כהן, שמא יאמרו שהכהן הראשון פגום, כלומר אינו כהן. וכן לא יקרא לוי לאחר לוי, שמא יאמרו ששניהם פגומים, כלומר שהראשון אינו לוי ולכן חזר וקרא אחריו לוי, או שיאמרו שהשני אינו לוי אלא ישראל ולכן קרא לאחר הלוי.

תירוץ: כי קאמרינן: הכוונה שאותו כהן בעצמו יקרא שוב במקום הלוי.

קושיא על רבי יוחנן: **מ"ש לוי אחר לוי וכו':** כפי שהתבאר, הטעם שלא יקרא לוי אחר לוי הוא משום פגם שניהם, א"כ קשה מדוע ר' יוחנן אמר שלא יקרא כהן אחר כהן משום שמא יאמרו שהראשון פגום, והרי יש לחשוש שיאמרו שגם השני פגום כלומר שאינו כהן.

תירוץ: כגון: מדובר שידוע לנו שאביו של השני הוא כהן, וא"כ אין לחשוש שיאמרו שהוא פגום.

קושיא: ה"נ דמוחק וכו': א"כ גם במקרה שלוי קורא אחר לוי נאמר שמדובר שאנו יודעים שאביו של השני הוא לוי, וא"כ קשה מדוע יש לחשוש שיאמרו שהוא פגום? **אלא** בהכרח צריך לומר שהחשש (לגבי לוי אחר לוי) שמא יאמרו שאביו של השני נשא ממזרת או נתינה ופסל את זרעו, ובנו נחשב כישראל ולכן קרא במקום ישראל, וא"כ גם לגבי כהן אחר כהן יש לחשוש שמא יאמרו שאביו נשא גרושה או חלוצה וחילל את זרעו ולכן קרא שני.

תירוץ: סוף סוף: כשכהן קורא אחר כהן הרי הכהן השני קורא במקום לוי, ואם אביו נשא פסולה וכי בנו הופך להיות לוי? בוודאי שלא! אלא הוא נעשה כישראל, וא"כ אין את החשש שיוציאו עליו לעז שאביו נשא פסולה, ולכן החשש הוא רק שיפגמו את הכהן הראשון.

ולמאן? למי אנו חוששים שיוציא לעז על הכהן הראשון? אם לאותם שיושבים בבית הכנסת כל זמן קריאת התורה עד שגוללים את הספר תורה, והרי הם רואים שהכהן הראשון עלה למניין שבעת הקוראים וא"כ הם מבינים שאינו פגום. אלא חששו שאותם היוצאים מבית הכנסת לפני שהסתיימה הקריאה ואינם רואים שהעלו רק שבעה קוראים יחשבו שעלו שמונה קוראים מחמת שהכהן הראשון פגום.